

Architectenbureau Böhlingk bouwde voor het hoogheemraadschap Rivierenland een gemeal langs de spoorlijn tussen Arnhem en Nijmegen. Het is een onopvallend gebouw, dat op

een bescheiden manier begint te spreken als de zon schijnt: glimmende klinkers weerkaatsen het licht en golvende gevelstenen veroorzaken een raster van schaduw.

Gemaal De Waalsprong in de Betuwe

ABSTRACTE ENERGIE

Het gemaal staat in een kaalgeslagen omgeving, ingesloten door infrastructuur. Direct langs de westkant van het gebouw razen de treinen tussen Arnhem en Nijmegen, aan de oostkant ligt het knooppunt Ressen en aan de noordkant komt in de nabije toekomst de Betuweroute. De woonhuizen die tot voor kort in de omgeving stonden zijn gesloopt, zodat het gemaal eenzaam in het landschap staat.

Architect Eduard Böhlingk heeft de drie delen, waaruit het programma van bureau BKH bestond, duidelijk vormgegeven. Een machinekamer vormt het hoofdvolume. Daar tegenaan staan een waterreservoir (om de waterdruk op het juiste peil te houden) en een transformatorruimte.

Glad raster

De machinekamer is opgetrokken uit een golvende baksteen, ontwikkeld door Rudy Uytenga. De stenen zijn om en om verticaal verlijmd, zodat de gevels geen lijn-, maar een rasterpatroon hebben gekregen. Door een ijzertoeslag in de baksteen beginnen de muurvlakken te glimmen als de zon er op staat. In dat geval ontstaat een raster van schaduwvlekken in de 'dalen' van de golfsteen, wat het hoofdvolume een abstract voorkomen geeft. De golfjes zijn volgens de architect ook een verwijzing naar het water dat door het gebouw wordt gepompt.

De gevels hebben enkele kleine verbijzonderingen. Boven de dubbele deuren zijn de stenen op driekwart afgehaakt, waardoor een vertanding zichtbaar wordt. Om de lichtarmaturen te kunnen bevestigen zijn betonnen platen in het vlak van de golvende stenen aangebracht. De hoeken van het hoofdgebouwtje zijn, evenals de plinten horizontaal gemetseld in een gewone, vlakke steen om aansluitproblemen te voorkomen.

Tegenover de gestructureerde expressie van het hoofdgebouwtje staat de gladheid van de beide bijgebouwtjes. Het ovale waterreservoir is opgebouwd uit halve stenen, eveneens met een ijzertoeslag, met de kopse kant naar buiten. Dat is voldoende voor een gladde kromming van de muur.

De detaillering en materialisering hebben een abstract gebouw opgeleverd, waarvan de functie niet duidelijk

Het zwarte gebouwtje staat pal langs de spoorlijn Arnhem - Nijmegen.

afleesbaar is. De hoge snelheid, waarmee het gemaal doorgaans vanuit de trein of de auto wordt waargenomen, versterkt die abstractie. Dat laat ruimte voor associaties. Met de resten van een kleine, zwartgeblakerde kasteelruïne en de overblijfselen van een bastion, bijvoorbeeld. ■

door David Keuning, redactie

foto's Herman van Doorn, Utrecht en Eduard Böhlingk, Maasland

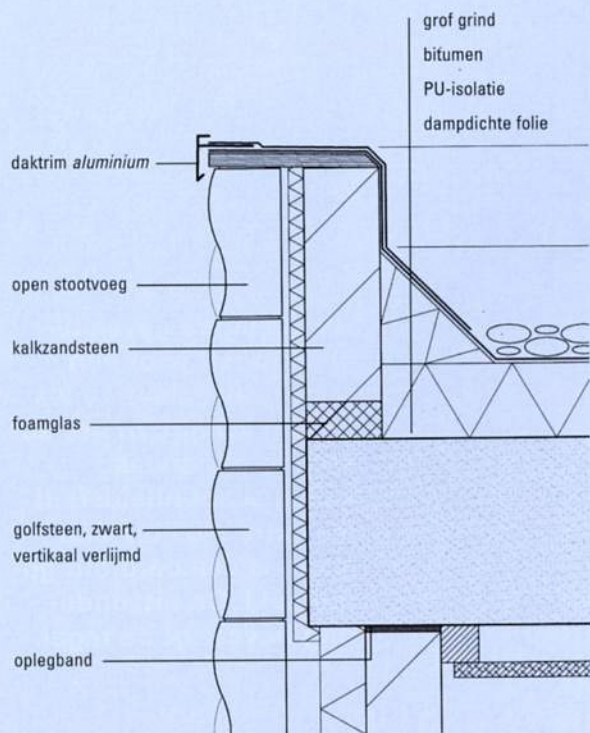
project- en productgegevens op pagina 50

Meestal wordt dit soort gebouwtjes omheind door een hoge afsluiting. Op voordracht van de welstandscommissie werd dit hek verlaagd, omdat alleen vandalismebestendige materialen zijn toegepast. Bovendien is het hele gebouwtje voorzien van een antigraffiti coating.

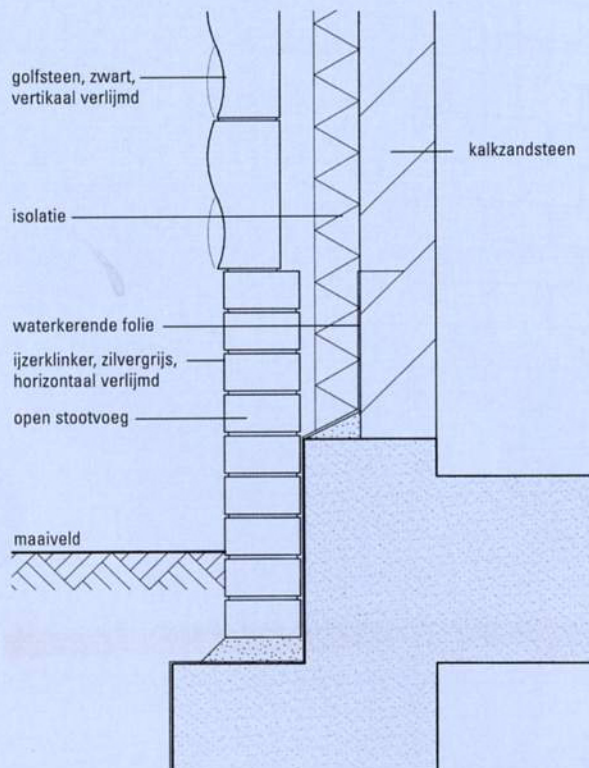

De golvende gevelstenen zorgen voor een raster van schaduw als de zon schijnt. In het abstracte oppervlak vallen schoonheidsfoutjes extra snel op: één steen is verkeerd om gemetseld. De uitzondering bevestigt de regel.

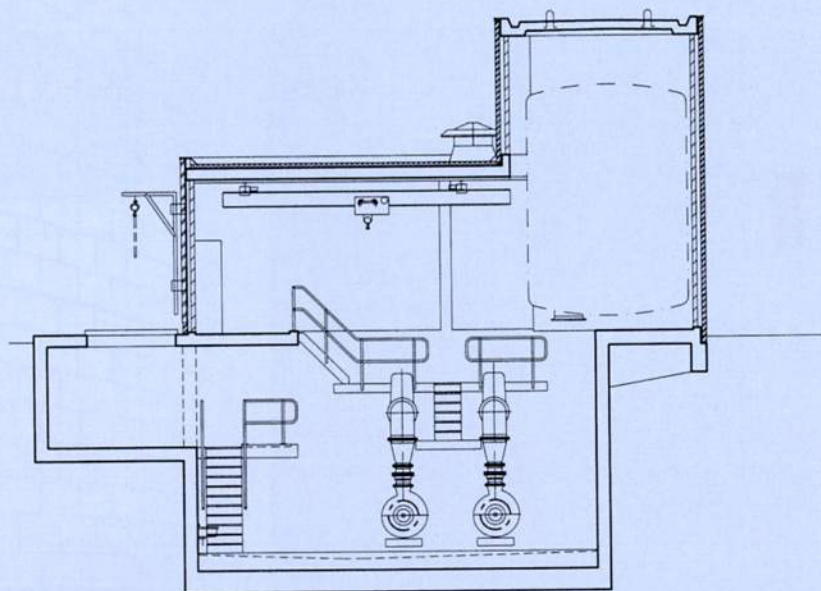
Detail 1. Dakrand. Schaal 1 : 10

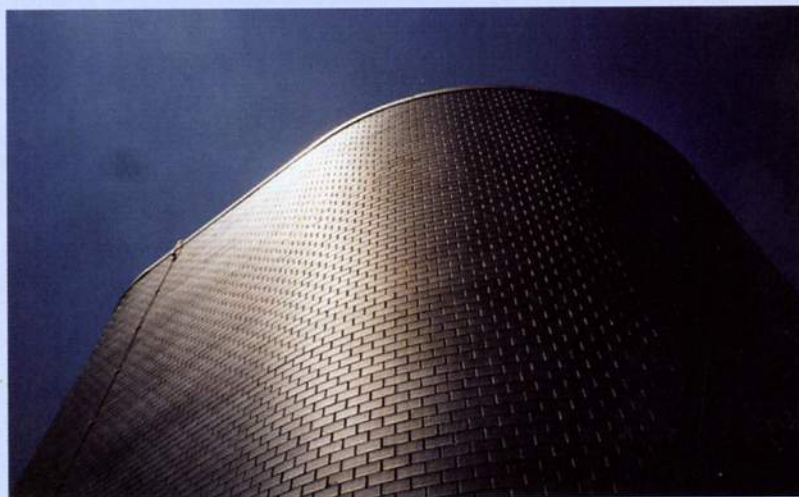
Detail 2. Aansluiting maaiveld. Schaal 1 : 10

De bakstenen boven de deur zijn op driekwart afgehakt, waardoor de golf op een subtiële manier is geaccentueerd.

Doorsnede over de machinekamer en het watertorentje.

De watertoren bevindt zich in een ovalen bouwvolume, die van een afstand bekleed lijkt met een geheel vlak materiaal.